

Q. B. V.

DISSERTATIO GRADUALIS,

DE

NOXA
LICENTIAE.

CUJUS,

Cum consensu ampliss. Facult. Philosoph.
in Reg. Acad. Aboënsi,

SUB PRÆSIDIO

VIRI CL.

**D^N. ALGOTHI A.
SCARIN,**

HISTOR. ET PHIL. CIV. PROFESS. REG. ET ORD.

ACADEMIÆQUE BIBLIOTHECARIÏ,

PARTEM POSTERIOREM,

Ad diem IV. MAII, cicciccll.

Publico examini subiicit

JOHANNES HORTELIUS,

BOREA-FENNO.

In Auditorio Academ. Majore.

ABOAE, Imprim. Direct. Reg. Acad. Aboënf. Officin.

JACOB MERČKELL.

Oct. Chas. Kroasus

Juris & æqui consultissimo VIRO,
Dn. ERICO JOHANNI TOLPO,
CONSULI Aboënsis emporii primario, Patrono, PATRUI
loco pia mente colendo.

VIRO plurimum reverendo atque clarissimo,
Dn. ELIÆ CAJANDER,
Ecclesiarum, quæ Deo in Ebo colliguntur, PASTORI vigi-
lantissimo, fautori & consanguineo ætatem prosequendo.

VIRIS prudentiae & ju-
Dn. ESAIÆ WECHTER,
Curiae Aboënsis SENATORI accuratissimo, fautori &
euergetæ multis nominibus suspiciendo.

VIRO spectatissimo,
Dn. NICOLAO CRETALEËN,
MERCATORI civitatis Aboënsis dexterrimo,
fautori optimo.

Quod meditationes de Noxa licentiæ hæc, Vobis, Patro
obtulerim, feci, non tam more passim & ubique recepto,
minorem beneficiorum multitudinem, me Nominibus
iustissimi animi tesserae, in spem ulterioris favoris, nitorem & or-
patiamini, quantum mihi meaeque spei majorem in modum gra-
tiamabo, ad pias & devotas pro incolumitate omnium Vestrum,
lum palmas porrigere & explicare,

NOMINUM

cultor ad
JOHANNES

Plurimum reverendo atque clarissimo VIRO,
Dn. JOSEPHO WALLENIO,
Legionis Tavasteburgensis PASTORI longe meritissimo,
avunculo carissimo.

Plurimum reverendo atque clarissimo VIRO,
Dn. ISAACO WALLENIO,
CONCIONATORI legionis pedestris Tavastburgensis
dignissimo, avunculo dilectissimo.

flor. laude inclutis,
Dn. JACOBO JOH. SACKLEEN,
VICARIO JUDICI TERRITORIALI Raseborgensis in Nylandia no-
marchiæ æquissimo, fautori & amico certissimo.

Perquam venerando atque doctissimo VIRO,
Dn. IVARO WALLENIO,
Præpositi in Hauho MINISTERII ADJUNCTO fidelissimo,
avunculo carissimo.

ni & Fautores æstumatissimi, ea qua par est, animi reverentia,
quam ex debito potius, quo ob arctum sanguinis vinculum, neque
Vestris obstrictissimum sentio. Quod si huic quantulaecunque gra-
namentum ex Vestris Nominibus, quod enixe spero, accedere,
tutor, tantum obligationis & vinculi mihi quoque injectum exi-
nec non felicitate in multam annorum seriem propaganda, ad cu-

VESTRORUM

actissimus,
HORTELIUS.

VIRO *admodum reverendo atque præclarissimo,*
DN. JOHANNI
HORTELIO,

PRÆPOSITO & PASTORI in Nyby longe meritissimo,
PARENTI OPTIMO.

Defuit hac usque occasio commoda mihi publice testandi
Tua in memet collata beneficia. Praesentem igitur tanto
exosculor magis, quanto ad desiderio satisfaciendum
meo, nunc luculentior illa sese offerat. Cuncta Tua in me merita,
dum, qua convenit pietate, recolo, tanta eadem esse deprehendo,
ut iisdem majora a Parente sperare neque obtinere ququam possit.
Cumque, in vicem redhostimenti, à me nil proficisci possit,
praeter pietatem referendae gratiae, quam, in re tenui
liberorum, oculo livente neque Parentes adspicere solent: In
signum non leviter fundatae devotionis meae, munusculum chartaceum
hocce, Tibi, Parens optime, solemni formula offero, dico,
dedico. Tuum erit non in detractionem trahere vilitatem rei
oblatae. Ego vero supremum NUMEN precibus defatigare non
intermittam, velit Te, in multam annorum seriem, salvum
atque incolumen servare, in ecclesiae, cujus nutritium Temet
esse voluit Divina providentia, emolumentum, Tuæque familiae,
adminiculo altero suo nuper orbatae, praesidium unicum &
desideratissimum. Ita vobet atque vovebit ad cineres usque

ADMOD. REVEREND. ATQUE PRÆCLARISS. DIGNITA-
TIS TUÆ

cultor obsequentissimus,
JOH. HORTELII.

Domino JOHANNI HORTELIO,

Morum concinnitate atque eruditionis laude clarissimo,
amico honoratissimo.

Fecit non prisca in Aonidum castris recepta, sed mutua,
qua diu fruimur amicitiae consuetudo, ut quam de Te,
Clarissime Domine Candidate, alterum nunc specimen Academicum edituro, animo concepi laetitiam, in praesentia publice testatum accederem. Licuit autem mihi huic officio, tanto minus deesse, quanto magis ab eo tempore, quo animum ad studia literarum adplicuisti, Te sedulam semper operam praeclaris artibus navasse, qui Te norunt, una mecum omnes noverint; quorum unanimi conspirante suffragio dignus inde quoque haberis, in quem propediem summi honores Philosophici conferantur. Cedet Tibi, virtutis praemio, sapientiae studium, quod recta vivendi sciendique ratione continetur, sine quo, quemadmodum ex sententia vivere nemo potest, ita eodem destitui, nullo modo illos oportet, qui honores expetunt, & ex sapientiae penu praedia atque solatia vitae exoptant. Prout autem ab usu & consuetudine nullo modo alienum, licentiae genere, cui nulla noxa subest, vacantem probro virtutem Tuam laude prosequi; ita si de confecto feliciter curriculo studiorum Tuorum, applaudentium aliorum vocibus, meam quoque adscriptam videris, improbae frontis dicam a Te nullam mihi met impactum iri confido. Licentiam non moderatam, sed improbiSSimae voluptatis ministram, in praesenti dissertatione acri censura perstringis, quae quo longius in campum temeritatis se diffundit, eo tristiori exitio obvia quaevis involvit, imisque summa confundit. Noxam hujus Licentiae saepius experti sunt patres, avi, proavi atque atavi nostri, & utinam ex illo vetustatis naufragio, quod nostros animos efferat, reliqui nil fors ipsa fecerit. Utinam non essent,

essent, qui in studiis in planum nunquam exituris plurimum laborarent! Dantur in omni parte reipublicae, qui in foro Lapitharum pugnas suas recitant, in castris entbymema torquent dialecticum, in sacris, imperiorum regnorumque momenta exaggerant. Sed est tolerabilior hujus conditio licentiæ, quam illa, qua non verba, sed lances, cruces & crurifragia, non ex delicto, hominibus decernuntur, ut complorari non satis apte possit eorum afflictio, quorum fata & fortunæ morum intemperie hac ipsa direxantur. Concidit hac immoderata licentiâ Graecia, totiusque Orbis caput Roma; concidere inter strenua opera aliae quoque urbes atque regna. Sed e re non est recitandus lugubribus rerum documentis, paginam exp'ere, cum me amœniora scribere praesentis diei festivitas jubeat. Proinde animum ad Palladis sacrarium convertito: gratam puta quietem illam, ubi mens aliarum rerum curis fessa, relaxationem invenit, quaeque nulli Licentiæ obnoxia est, nisi cum in partes abeunt ipsae musae, caedemq; dissono concentu suo animos insigniter permulcent & afficiunt. Tibi vero, clarissime D:ne Candidate, qui impedimenta, quae multorum in illo stadio industriam sufflaminare solent, sospes & felix superaveris, ego ex animo gratulor: optoq; ut fausta atq; felicia fata in posterum experiaris, & propediem, felici auspicio, laureae perenni fronde redimiaris. Quin, si forte animadvertis adversam fortunam iusto licentius velle res Tuas concutere, varietatem istam, ceu calcar & incitamentum accipe ad majore majoriq; nisu currendum, quod ante pedes est, virtutis stadium. Nullam noxam, tenui sub flamma & volumine illo latere existima, quum omnes res nostras virtute duce susceptas, pietate & patientia firmatas, Summum NUMEN, omni alia re serio magis sibi commendatas habeat, in cuius aeterni Nominis gloriam, ecclesiae utilitatem, Tui Tuorumq; & inprimis Parentis Tui venerandi gaudium, ut omnia in futurum conamina, dicta & facta Tua tendant, animus voveo

animo quam calamo promptiore, ad aras usque Tuus
 JOACH. von GLAN, Junior.

I. N. J.

APHOR. XXXIV.

Conditionem *belli* quam *pacis* antiquiorem fuisse inter filios hominum, sacra pagina ante & post diluviana docet. Imo ad bellicam *licentiam* vetera Laconum & ceterarum gentium sequioris ævi instituta quoque directa fuere (a).

(a) *Belli* tempora an verò *pacis* priora sint censenda; & si ad pacem colendam, naturæ instituto, homo sit creatus, quorsum, quæ ad bellum gerendum eundem agant intemperiæ? inter gentes disceptatio magna olim mota fuit. GROTIUS, quem cum CICERONE divini & humani juris consultissimum dixeris, cum jus naturæ suum, *belli pacis*que institutiones inscripsit, vel sine consilio inscriptionem illam effinxisse videtur, vel cum HOBBSIO paria facere voluisse, qui ex appetitu sensitivo originem moralitatis arcessit; adeoque statum naturalem hominis, in ordine ad alios sui æquales, non pacis sed belli indolem importare ait; imo pacem tum primum locum invenisse vult, cum cadibus & bellis exhausti homines, hodiernorum more belligerantium, pacis ocia anhelare, & humanitatis jura *pactis* sibi invicem stipulari inciperent. Quidquid sit, certe non temerè, sed consilio *belli* mentionem GROTIUS præmisit pacis notioni. Habuit in oculis non statum creationis & legum naturalium, quæ indolem pacis, certe non belli habent, sed statum & indolem præsentis, id est corrupti status, qui originis

ginis suæ initia ab eodem temporis intervallo *prope* repetit, quo mundus aspectabilis hicce suos natales arcessit. *BUDDEI* hist. eccl. V. T. Part. I. pag. 115.

APHOR. XXXV.

Inundationes gentium septentrionalium quaquaversum; terrâ marique, factæ (a) & denique bella gloriosa Romanorum (b) unde quæso genus suum, nisi ex *licentia* arcessunt?

(a) De causis migrationum, non nostræ gentis contribulium solum, sed & ceterarum, nunc nil attinet dicere. Sunt qui cœli solique asperitatem hujus plagæ principem locum tenere volunt. Nos adeo non gelidam regionis indolem, quam magis sterilitatem illius, & perinde natam *famem*, in ceteris causis familiam ducere existimamus; quæ sæcundo sinu genitam hominum multitudinem invicem separari & ad sedium mutationem compellere hodie quoque solet. In hac nostra gente, antequam terræ subigendæ ratio in serium magis versa fuit, migrationes assiduè & continenter usu venere. Utrum, quæ post introductum christianismum receptæ fuerunt, ad ultionem hostium, an vero solam virtutem militarem exercendam susceptæ fuerint, quid nobis in mentem venerit, modo dicturi sumus.

(b) Id de *bellis gloriosis*, quæ populariter magis, quam philosophicè in officiis CICERO commendat, dicendum, certe non dubitandum, quin ad faciendum virium & virtutis experimentum, *nostratium* multi quoque bellatum exceßerint; majorem & veriorē gloriam utrinque consequuturi, si parvo contenti suo, pacem & justiciam domi coluissent, quam si cum ALEXANDRO, injustis armis hunc orbem subicere & mox alium sibi aperire potuissent. Cum OTHINUS *Asiatum* per occidentalem & septentrionalem Europæ plagam, verbo : *Germaniam*

mantiā magnā suum imperium propagatum veniret, quid quāso! verō propius dici potest, quam quod amulum cum Asiatico Romano, regnum in illis regionibus instaurare intenderit. Infatuasse illud studii & occupationis genus bellatores nullo non orbis angulo ante & post *Odinum*, libri chronici passim & ubique testantur. *Romuli*, *Mubamedis*, *præsulisque* in aula Romana hodierni vis & potestas longe lateque patens, unde nisi ā tenuibus initiis in illam numerosam gloriam, qua sunt hodie, aut saltem ante non multo fuere, emerferunt? *Orphice artes* in altitudinem conditæ, & quas in introduct. sua ad histor. S. PUFEND. illustris WILDE pag. 367, præcipuè vero pag. 258 seq. graphicè describit, per omnes mundi partes & ætates, usque hodie sunt in viridi usu. *Odinum*, cum adhuc viveret, ad usum militare vocasse pias fraudes easdem, nostratum, non unius ævi, Romam versus susceptarum expeditionum religiosa hæreditas, pro testimonio certissimo erit; posuntque in hanc rem conferri non immerito JORNANDES, PROCOPIUS & ex recentioribus SAXO & ceteri, qui Svevorum nationem apud Moguntiam Vodano libasse; imo superstitione a Romanis non multum dissimili, suum numen, quod in re militari, non alii alicui cederet, universā Europā divinitatis characterem assequutum fuisse tradunt. Adde sis RICHTER. epistol. p. m. 507. f.

APHOR. XXXVI.

UT oblectantium legum claustra non difficulter petrumat *licentia*, in vitia virtutes, in sævitiam & malarum rerum audaciam fortitudo non difficulter degenerare solet (a).

(a) Vitium semet in virtutis umbram crebro recipere solet. In civitatibus illud inprimis solemne, ut pro devotione & religione superstitiō colatur, & comica facie celentur tra-

gica. Versatur in ore pium sanctumque, conatu verò ipso se-
cus omnia sunt. Publica, sub prætextu salutis, dissensiones
& discordiæ obvelantur ab iis, quibus nulla magis curæ res
est, quam quaslibet in usum vocare technas, quibus ad sup-
plantandam æmulam virtutem, suamque, si quæ sit, populi hu-
meris in *altum* evehendam, altum fedet animo consilium.

APHOR. XXXVII.

Equi iustique nomine vultus sui sceditatem con-
didit *licentia*, cum bella populis illata extra
Græciam sitis, injustitiâ vacare, palam & aper-
te pronunciaret (a).

(a) GRÆCOS gentes circumcirca universas grandi superci-
lio sprevisse, se solos liberos & veræ sapientiæ innutritos,
inque ceteras, ceu *barbaras*, belli & servitutis inferendæ au-
toritatem sibi arrogasse, pristini ævi historia cum civilis, tum
quoque philosophica testis est. Elationis & *licentiæ* non natu-
ralis, puta libertatis alienæ sibi vindicandæ, Persarum προσι-
ντισ occasionem dedit. Illi, cum præterquam ex delicto, re-
gibus suis adeo obnoxii viverent, ut libertatis & æqualitatis
ideam neque aliquam sibi formare possent: inde in modum
belluarum venatione quoque indagari, sub potestatem mora-
tiorum redigi, & natura non refragante, in servitutem compin-
gi posse, Achivi dixerunt. Græcanicæ philosophiæ placitum illud
quomodo latius serpsit, adsequentem §. dicturi sumus.

APHOR. XXXVIII.

Post invecram orbe universo Christianam religio-
nem, bella versus infideles suscepta ex *fide* geri,
necio

nescio quo actore, aut auctoris sacro edicto *licentia* pulmulgavit (a).

(a) CHRISTIANISMO invalescente, cum tyrannidem adornanti PHOCÆ imperatori, GREGORIUS M. pontifex semet infinuare vellet, philosophiam, de qua diximus modo, in ore eandem habuit, cum id *REGES gentium & reipublica IMPERATOREM interesse* diceret, quod *illi servorum domini* essent, *Caesares liberorum*. Successores GREGORII, postquam pro fundamento civitatum, religionem venditare cœpissent, sui & veteris aevi doctrinam eandem non gravatè receperunt, cum ad provehendam in altum monarchiam sacram suam, *infidelibus*, ceu barbaris, belli inferendi potestatem sibi adseruere. Hispani certe sub inani prætextu eodem, occupationem bellicam novi orbis, scriptis publicis defendere non verecundati sunt. THOMASII (Christ.) philosophia, hominis intellectum specie differre asserentis, utrum eodem trahi possit, & non potius præiudicio illius, quod in voluntate forma hominis primariò consistat, fuerit adscribenda, aliorum iudicium esto. confer sis LÖSCHERS prænot. theol. pag. m. 171. seq.

APHOR. XXXIX.

HAbuere Græci, Romani, & perinde Gothi suos campos martios (*Wig och lefwallar*) quibus ad omnem gladiatorum *licentiam* impunitatemque martis alumni præexercitabantur. Destructio imperio Romano, cum in illam veterem sedem, una cum papatu sacra monarchia sese intrusisset, scholæ & gymnasia passim & ubique instrui cœperunt,

perunt, quibus ad sacram militiam & pias fraudes, verbo: ad licentiam, *feciales, flamines* & sacra sedis *aditui* non unius generis atque loci præparabantur (a).

(a) Pro scholis & gymnasiis, in quibus una cum usuali & verâ pietate, bonæ literæ addiscerentur, monasteria servisse olim, publica dissertatione non ante multo evictum fuit. *Ἀσκησιν* philosophicam (*παιδείαν ἐλληνικὴν*) seu interiorum cum DEo conjunctionem in oculis habuisse Christianos, qui illud altum & abditum secretum intravere primum, res est notissima. Post non multo, loca eadem, non nisi indoctorum & superstitiosorum hominum colluviem facta fuisse, qui pietatem una cum vitiis, cucullo operiri pro persuasissimo habuerent, itidem confessa res est. Hinc cum è duobus gladiis PETRI cathedræ concessis, alterum auferre, nisi qui hæreseos insimulari vellet, nemo auderet; quin, DEI & divorum feuda concessa ecclesiæ, concessa episcopis, titulo retineri nullo possent, nisi militaria officia, cum postularet res & necessitas, quorum intererat, *principi* præstarent: accidisse insimul invenimus, ut ex *fratribus laicis & clericis*, quo genere utroque societas ecclesiastica æstuabat, milites prætoriani primum (*Husz-Karlor*) eorumque præfecti, & mox gregariorum turba aliorum quoque feligeretur, qui vitæ humanæ, super terram, militiæ faciem exprimerent, gladiatoria temeritate enses vibrarent, & pro principatu, præcipuè verò grege suo in ludorum feria & cruenta venirent. Erat horum agmini, non primore loco positorum, cum silerent arma, non alia fors, quam ut conventualium sacro choro ab opere & ministerio manuali adessent. Rudes erant plerumque, omnisque dignitatis ecclesiasticæ incapaces. Per omnia militares factos fuisse sui ævi clericos, missam non cantasse, sed castrensia moenia plantasse

H. SÆGUSIUS Hostiensis cardinalis ingemiscit (adde DALINS hist. Svec. II. cap. 9. 2. f.) Cum DOMINICUS, celeberrimæ monachorum familiæ conditor, contra Albienses prædicatum concederet, zelantes pro fide fratres in adiutorium sibi summis, qui corporaliter hæreticos gladio materiali expugnarent, quos gladio verbi DEI amputare ipse non posset, ex ANTONINO chronographo, testis est BUDDÆUS dissertat. theol. p. 533; quo cum confer sis MESSEN. Scand. VIII. pag. 33. Cum PIUS papa II. expeditionem in Turcas pararet, FRANCISCI *magister ordinis* triginta bellatorum millia, qui, sacrorum non interpellato cultu, bellica munera graviter obirent, Vaticanæ sedis pollicitus fuit. Imo non sequiore ævo solum, sed jam olim quoque monachis, tanquam exercitu quodam sacro, stipatos episcopos *potentatus* sui desideria explevisse, eosdemque, quod non levis esset eorum sanctioris vitæ opinio, insolentius agere & ad resistendum proni esse viderentur, nunquam non in partes suas trahere aggressos fuisse, BÖEHMER. in Jurisprud. eccles. sua docet & exemplis utriusque ævi illustrat tom. III. 3. 35. 5; quo cum conferri potest etiam DIETER. histor. German. august. XII. pag. m. 131. med. adde SABELLIC. *Ennead.* IX. 6. & qui illum proditæ rei testem adducit. LANZIUM Or. p. 52.

APHOR. XL

A Literis, an vero armis major sit speranda gloria, inter politicos diu multum agitata est controversia (a). Cum verò ordinem & constantiam in dictis factisque commendent *literæ*, improbitatque humanæ, ne in nervum crumpat, quantum in se, obstant; *licentia* verò deteriori segeti campum *arma* pan-

pandant, ad dulcem inexpertis rei militaris cultum, quam sapientiæ studium, in florenti ætate cumpri-
mis, genium multorum olim, & hodie propendere,
qui ipse sapit, in prodigium nemo trahit (b):

(a) Seculo reformationis ineunte, cum sacrorum & civili-
um bellorum, præcipue vero *diffidationum*, aut si dicere ma-
vis, hæreditariorum bellorum (*Wigats*) intra & extra Ger-
maniam, cives satietas cepisset, una cum institutis *camerali-*
bis judiciis, mansuetudo & humanitas, & quæ ad humanitatem
pertinent, literæ mox efflorescere cœperunt. Novo succe-
ssente felicitatis auspicio isto, ad antiquum cultum religio re-
duci, canoræ nugæ, quæ universam rem literariam hætenus
personuissent, silere iussæ, & quæ ad usum prostant studia,
principum favore inspirari, & cum gloria militari non infelici
emulatione contendere cœperunt. Hac nostra ætate, quibus
sensibus & dissensibus iterum ludunt, & illudunt non pauci de
schola doctores, de eo solliciti maximè, quomodo in commer-
cio cum aliis *vocaliores*, in indagine veri bonique, non altio-
res, sed saltem speciosiores censeantur: quid mirum de literis
in fronte decoris, sed in planum nunquam exituris, adeo non
multum, atque de *artificibus* omnis generis conquirendis, ho-
die laborari? Quid mirum scholas ubique fere instrui, in qui-
bus ad benignitatem naturæ eliciendam, militarem, nauticam &
mechanicam rem perficiendam patriæ juventus initiatur, idque
cum deductione fundatarum altè opum eorum, qui in nullam
non artem censoriam potestatem sibi pridem arrogavere, sed
cum præesse voluere, prodesse penitus intermiserunt. Per
arma imperium vigere, & contemptum illorum publico perni-
ciosam rem esse; quin, nisi illa a puero scientiâ juvenes imbuan-
tur, bellica spernere & a bellicis retro sperni soleant, GRAMONDUS
in sui temporis historia Gallicâ prudenter observat. Ad nostra
tempo-

tempora si ætatem vir illustris perduxisset & populi sui regem hodie in id intentum maxime, vidisset, quomodo seminarium omnigenæ virtutis bellicæ domi suæ erigat, provehendæque operis perennitati illius, census *luxui*, non *civitati* onerosos consecrarit, de scholis dissolutis, quibus gens sua obruitur, gladiisque, non ad usum sed abusum incinctis literar. studio-
lis conqueri, minus certè opus habuisset. Nous avons resolu, verba sunt edicti nuperrimi, de fonder une ÉCOLE MILITAIRE, afin d'y faire elever, *sous nos yeux*, cinq cent jeunes gentils hommes, nez sans biens, &c. gazette de Stockholm VII. p. 1751.

(b) Literarum & armorum munere carere nulla respublica potest. Ex utroque genere civitatis splendor, publica & privata securitas dependet. Quod ad frugem tenellæ plantæ in seminariis adolescant; pietas & justitia, quæ amplexu suo vitam & bona civium continent, hinc illinc efflorescant, *eruditæ virtuti* adscribendum, quæ quid paci conveniat, & quando arma locum habeant, consideranter & mansvetè decernit. Illa vero pacis fundamenta cum sede moveri nullo negotio possint, nisi circumvallentur virtute militari; qui ad eandem vivendi consilia sua referunt, & suo periculo nos nostraque tuentur, eosdem prædicatione merita sua quoque decorandos esse non nego. Est, quemadmodum igni & aquæ, ita huic utrique parti sua in vita communi necessitas, utrique suus in republica locus. Interim cum effractis disciplinæ carceribus, quidquid in ceteris regni ordinibus particulatim cernitur vitiosi, in militiam catervatim irrumpere soleat, imo ex *licentia*, ceu fonte vis illa mali omnis erumpat, quam in bello deterioris segetis illius perceptio abundet, apertissime patet.

APHOR. XLI.

Ex illis scholis martiis, quæ pridem fucere, si non primordia institutionis, saltem robur & aucto-

ritatem habuere singularia certamina, quæ *duella* (de torneamentis (a) ne quid dicam) appellare solemus. Privatum armis dirimere lites etiam gentilibus usitatum. Quod vero *iuris* & *judicii divini* facta fuerint commissiones istæ, in causis non laicorum modo sed & clericorum, disciplinæ publicæ & grassanti in scholis *licentiæ* in acceptis cumprimis referendum. (b)

(a) *Torneamenta* nundinarum feriæ erant, quibus, virium & virtutis militaris exercendæ causâ, martis alumni olim convenire solebant. A *Brâtte* martio campo, *Bretteur* (breteur) ludiones isti in septentrione vocabantur, confr. differt. de *VANORUM* sedibus II. pag. 60. seqq. An ab illis gladiatorii Romæ ludi, quæ nonnullorum mens est, descenderint, non nunc quæritur. Id certum est sanguinem effusum, aut saltem effundendi disciplinam istam, voluptatem perfleram utrobique oblectasse. Una cum *Christianismo* oriente, barbara licentiâ illa sensim exolevit. Sed ne cum tempore exolesceret pristinus vigor, usu venere, post non multo, simulatarum pugnarum & equestrium ludorum certamina, in specie *torneamenta* sic dicta, variis legibus institutisque limitata; sed de quorum natalibus fastorum libri inter se non conveniunt. Verum non attinet de origine ludorum non ferorum horum perplexè adeo inquirere. Sufficit novisse, quod regum & principum heroicæ virtutis experimenta fuerint, a non aliis quam ipsis indicta, & ultra seculum reformationis in illorum aulis continuata. Prout autem a Gallis censentur repetere initia sua: Ita cum regii splendoris ludicrum HENRICO II. regi, nescio quo casu funestum exstitisset, in Gallia quoque in desuetudinem abire cœpisse, verosimile videtur; quamvis seculo ver-

gente

gente modo dicto, in Syethia non adhuc obsoleverit ludicrum idem. Id quod campionis Polonici, festo inaugurationis SIGISMUNDI regis, cum femina Svethica, infausto sidere factus congressus satis aptè demonstrat. histor. conf. SIGISM. regis nuper editam pag. 229.

(b) Ad retundendam militaris ignavia exprobarionem *duella* apud majores nostros primum directæ fuisse, & mox a *Gothorum, Longobardorum* atque *Normannorum*, ejusdem originis, gente in ceteras Europæ terras, per migrationes eorum derivatas fuisse, ad nauseam usque exteri quoque scriptores contendunt. Erat autem illud extrajudiciale gladiatorium judicium. Alterum forense audit, cum judicis jussu auctoritateque ad testandam innocentiam, duello commissæ fuit rerum litigiosarum decisio. Vocabatur ferreum illud innocentia & veri probandi genus *judicium DEI*, non gentilibus solum, sed, quod mireris, christianis etiam, non laicis solum sed & clericis, non viris solum sed & feminis usu receptum. CAROLO magno potiunte, pro justo habebatur idem ordalii genus. An apud populos legum literarumque rudes DEUS permiserit, ea quæ *Grotii* mens est, ut latus eventus causam innocentis comprobaret, huc non pertinet. Confer illius de Verit. relig. Chr. lib. I. 17. f. *Hochstetters* colleg. Pufend. exerc. v. §. 9. Id de Svethiæ REGIBUS constat, quod cum tentari DEUM & publicum veritatis testimonium esse non posse viderent istiusmodi probationis genus, severissimis legibus in posteritate sublatum ierint; quamvis, quæ privatim institui solita fuerunt singulorum aut plurium congressiones, litis alicujus derimendæ causâ, ante solemnem pacis publicæ indictionem, MAGNO Smet regnante, penitus non exolevisse, multis censeantur. conf. DALINS hist. S. G. II. p. 446. adde dissertationis de *Wirmoe* territorio Fenningiæ part. I. p. 55. not.

APHOR. XLII.

Monet Apostolus clericum non esse debere *percussorem*. Docet ethica christiana quoque ecclesiae ministrum, si duci suo placere velit, omnia ea, quae ministerio sacro suo impedimento sunt, fugere debere; quin, propinat Fons humanitatis idem militem christianum dedecere armaturae genus omne, praequam quod in epistolis suis apostolus commendat. At postquam Aharonis baculum altera, altera vero Nimrodi gladium vibrare inciperent de ecclesia homines, *licentiam* divinas & humanas leges clavis terreis ad parietem suffixisse, & episcopi militis ἀνόσιμα in veteri ecclesia invisum, qua patet christianus orbis, insonuisse, nemini, in annalibus ecclesiasticis non hospiti, ignotum esse potest (a).

(a) Confer, quae paragr. proxime praecedente dicta sunt. Item de episcopo milite ZIEGLERUM. Eorum, qui ad sacrum ordinem pertinent, esse, non verberibus, nedum militari audacia, sed saltem verbis defungi partibus muneris sui, evangel. ecclesiae legum pandectae praescribunt; quamvis qui cruenta sacrificia in V. Test. tractaverunt *Levitae*, praelis interesse quoque potuerint. Interim cum bonum *commune* temporale & spirituale, quod iusto bello defenditur, praestet bono *particulari*: si alumnorum robora illiberalium ex illo grege sint ad manus, quibus adhibitis reipubl. conservandae spes appareat, in casu necessitatis privilegia, ab hominibus concessa, cessare sunt censenda

consenda. In ecclesia Romanâ , cum sanguinem non sitiat, *triodibus clavum* ad percutiendum hostem , majorum & minorum gentium flamines ante adhibuere. In nostra ecclesia, quâ paucitas clericorum, laicorum copia major , ad inania casuum & caussarum, problematis illius discussionem, *Casuis* ipsi non immeritò referunt.

APHOR. XLIII.

Quamvis contra humanitatem res magis alia vix videri potest directâ, quam caput liberum nolens volens suorum custodiæ eripi, libidinis causa; quin imo capitali poenâ quoque subiciatur jure *Romano & Justiniano* raptor, quisquis in injuriam traxerit puellam, qua nil gravius, *QUINTILIANO* censente, bella habent : nilominus parenti justè succensenti, conspiratione hostili, a raptoribus motam & illatam fuisse injuriam, illata bella, omnis, etiam *Gothica* testis est historia (a). In regum & principum familiis eandem *licentiam* non multò ante increbuisse, & rationis status specioso sub nomine, *Junonis & Lucinae* auspicia occupasse , notissimo notius est (b).

(a) Raptum virginum aliarumque honestarum feminarum, ab ultimis retro temporibus conditi orbis, in nulla non Asia & Europæ gente, usu venisse, *dei* hominesque noxii ipsi clamant & testantur, quam verò largam & immensam bellorum segetem *licentia* id genus post se traxerit, *Helena & Europa* principum filiarum, nec non *Sabinarum*, pro testimonio sunt violentæ abductio-

ductiones ; nostræ gentis vetusta neque dissentiente consuetudine, qua, in magna cum bello lite pudicitia, per vim rapi & maritari virginitas ipsa prætendit, neque forti viro facinus dignum magis aliud visum fuit, quam cum focero & æmulis per vim & sanguinem sibi copulare virginem. (Tacit. Germ. Cap. 18.) Sublatâ una cum christianismo, sceleris confidentia illa, quamvis gladium ultricem jus civile vetus & hodiernum raptori denunciaret ; imo anathematis fulmine vim familiæ illatam vindicatum eant ipsi quoque ecclesiæ Canones : nihilominus post introductum in templa & monasteria jus asyli, fortunam fecisse invidiam virtuti, enormemque licentiam inultam mansisse compluries, res est notissima.

(b) Matrimonii ineundi consilio in nuptas innuptasque *Veneres* a principibus raptum modo commissum, iterum curâ & conatu omni destinatum fuisse, *Gallica, Danica & Moscovitica*, ut exempla plura taceam, testis est historia. confer sis HUBN. hist. pol. II. p. m. 486. MESSEN. Scand. XII. p. 198. HOLBERGS Dänische hist. p. m. 460. Iterum MESSEN. XV. pag. 127. f. adde de effreni apud gentiles principum licentia, iisdemque sæpe incestarum nuptiarum autoribus ADR. STEGERI Orat. Lipsiæ 1734.

APHOR. XLIV.

Virtutis κατ' ἐξοκὴν laudem, continentia non minore quam animi magnitudine absolvi, veteres dixerunt. Ad conservationem vitæ & bonorum omnium amplificationem, incredibile quantum illa, ceterarum omnium custos conferat. Posteaquam verò diversorum generum purgamenta hominum civiumque, ut pote aleatores & decoctores, imperii impatientes, & familiarium obsequiorum ergastus

gastularii, non mente sed robore valentes, ad sub-
eunda castrorum pericula & labores vulgo recipie-
bantur, quanto obsecro quietis excussio, & ex licentia
omnium rerum concussio exstitit? Non victis magis
quam victoribus res perniciosa bellum esse coepit.
Peccandi necessitatem jam ante egestas & flagitia
fecere. Disciplinam in pace inexorabilem cum po-
pulorum discordia resolvat, militesque in omne ne-
fas avidi, auro non sacro neque profano abstineant,
in spem adducti *licentiae* prioris impune exercendae,
isti collegio nomina sua plures dare solent. Vita
degeneres quam virtuosos in militiam cooptari plu-
res, inque petulantes eorum mores a magnis belli
ducibus minus animadverti, ut eo magis morigeros
eosdem habeant ad quosvis actus bellicos, jugi ob-
servantia, superioris aevi politici testantur.

APHOR. XLV.

Expeditionum *cruciarum* occultam, quamvis
non apertam causam fuisse novimus *papa mo-
narchiam*. Ad subducendum rebus publicis Europae
iustum robur, & parandum dominatui Romano
circumcirca opportunum magis locum, *pontifices*,
temporum callidi, auctores fuere regibus supersti-
tiosae pietatis jugo obnoxii, ut jura regni deferrent,

eru-

crucem suam quisque tolleret, & sub isto signo *Saracenis* bellum fortiter indiceret atque inferret (a). In tam casto & religioso bello, cui non apparebit, iustitia & æquitate, jura omnia descripta fuisse, omnemque igne & aqua prohibitam fuisse *licentiam*? Verum quæ belli illius ratio? quis exitus fuit? Cœlum cum tartaro mixtum. Verè religiosi & DEUM timentes cum nebulonibus, qui cruces & patibula meruissent, signo collato eodem, in sacram militiam cooptabantur. Invaluit in administratione sacrarum & civilium rerum summa confusio, zelus & ardor & in agendo impetus; nullâ rectoris disciplinæ peritiâ in usum vocatâ. Ad summam: in illis **BELLIS DOMINI** omnis generis *licentia* dominata est (b).

(a) Arcanum politicum harum *cruciarum* THOMASIVS esse dicit: avertere principes & politicos, ne papam & clerum in ordinem redigerent. Imo ex hoc arcano persuasionem quoque ortam esse ait, quasi omnia cum Turcis foedera injusta sint censenda; quo super problemate addi possint de foedere nuperi *Suebiæ* REGIS cum *Turcis*, theologorum & politicorum, in utramque partem, vulgata judicia. Ex ordine nostratum theologorum b. m. ISOGEUS de moralitate ejusmodi foederis, integro capite agit in libro, qui Carla Sägerstids inscribitur.

(b) Spiritum quandam peregrinum expeditionum illarum arcanum incitorem fuisse OTTO *Frisingensis*, coævus scriptor & episcopus ait. Isto verò motore spiritu, quid actum fuerit, ALBERTUS *Aquensis*, qui seculo undecimo floruit, & historiam expeditionis Hierosolymitanæ scripsit, liquidò expressit, cum

mutic.

mulieres, quae in turritis palatiis & solis confugerant, ab iis, qui se christianos & DEi bellatores appellarent, mucrone confossas fuisse; infantes adhuc sugentes per plantas pedis ex sinu matris aut cunabulis arreptos, muris vel ostiorum liminibus allisos; fratris cervicibus multos, alios armis trucidatos, lapidibusve obrutos, neque etati ulli aut generi gentilium paritum fuisse, commemorat.

APHOR. XLVI.

DE motis Vaticano cœlo turbarum facibus atque flabellis, eorumque extra oleas sese venditante ferri *licentia* diximus: Dantur inter illos, quibus in republica obsequii gloria competit, non minus multi, quos sua improbitas & spes impunitatis in scelerata prœlia rapit. Sunt illi imprimis duorum generum. In rebuspublicis polyarchicis, ubi non virtus & de publico bene merendi studium OPTIMATES a *licentiâ* & immodestiâ revocat, vindicandi nominis & dignitatis suæ obtentu, ne ab æmulis gradu depulsi censeantur, nefaria opprimendæ patriæ consilia crebro inire solent (a). Facit *licentia* superiorum ut discindantur & in adversarias factiones dissociantur civium animi quoque, qui inferiorum sunt ordinum. Capita seditionis quamvis nullam non potentiam sibi solis destinant, colores & prætextus, præsertim *libertatis* speciosum nomen,

nomen, quo collusorum humilitati ac simplicitati illudant, crebro in ore habere, ætate & usu doctus nemo non novit.

(a) *Triumviratus*, præsertim qui reipublicæ constituendæ, sine omine, nomen gerebat, quantum veteri Romæ; & penes nosmet dominata fors maligna *dumviratus*, durante trium regnorum systematicâ unionē, quantum publicæ rei nostræ portenderit mali, nemo ignorat; & qui nescit, nuperos vicinæ gentis nostrosque historicos consulere potest.

APHOR. XLVII.

Potentiorum in republica *licentiæ* causam dare *re ambitionem*, cum alter parem non pati possit, alter non superiorem, modo diximus. Sed non pauciores esse sunt censendi, quos ad lasciviam & furorem AVARITIA impellit. Non in bello solum sed inprimis *victoriâ* homines impotentiores illa facit. Cum ad clementiæ & sapientiæ suffragium *illius*, puta *ambitiosi* se recipiunt victi, offensionis pristinæ veniam non agre, neque rarò consequuntur (a). Qui verò minore dominationis, & majore opum divitiarumque cupiditate agitantur, ad tollendos nocentes innocentesque non alium, quam qui cupiditatum fuerit, poenarum modum tenere solent. Triumphus illorum non alio, quam qui vagantis *licentiæ* esse solet, jure nititur. Formosum spectaculum

lunt appellant voluptatem, quam ex cæsis id genus victimis percipiunt, & ex concæde talium, nobiliorum ignobiliorumque, theatra squalentia penitus non male olere, pronunciant (b).

(a) Orat. CICERO pro M. Marcello lege & perlege.

(b) HISTOR. AUGUSTÆ scriptores confer & una cum ipsis LIPSIUM de Constantia Lib. II. cap. 23. seqq.

APHOR. XLVIII.

Dissolutum *licentia* juvenem in familia plura flagitia designare, remque publicam magis offendere, quam rigidiore parendi lege adstrictam multorum manum, per transennam ante vidimus. In bello civili, cum a consilio publico negotia excluduntur, & potentiores bello impliciti, qui suam fidem sequantur, privatim pignerare incipiunt, audendo potioem quemque magistratuum munia invadere, reipublicæ manum injicere, & una cum faculenta civium multitudine, ejusdem si non convellendæ, saltim concutiendæ scelerata consilia inire solere, nostrum quis nescit? Inter *licentiam* & *libertatem* nostram quoque civitatem, ultra civilem modum elatam, in viscera sua ferrum distinxisse, reapse experiundo, ipsi, proh dolor, non simplici vice didicimus.

APHOR. XLIX.

Armorum exercitio, disciplinâ castrorum, u-
 luque militiæ, quam viribus & nervis præ-
 stantes, plus sæpe potuisse paucitatem de rure
 GOTHORUM, tesseriis hospitalibus ab ipsis hostibus
 inscriptæ laudes eorum, testes sunt certissimi.
 Apud ROMANOS quamdiu forti filio parens, quam
 militari disciplinâ patriam, carere voluit (a) *non*
numero Hispani, non robore Galli, non callidita-
te Pœni, neque artibus suis Græci superiores eva-
lere. Fluctuanti mundo anchora Roma fuit, &
 cum cœli regionibus illius protensum erat impe-
 rium. At postquam sanctitatem & temperantiam
 disciplinæ publicæ subduxisset ocium & licentia,
 per omnem impunitatem, patriæ *impactam fuisse*
militiam, & potentiorum imitatione, popinis &
 commissionibus pristinam virtutem deleri passos
 fuisse legionarios, veteranos & pratorianos, gen-
 tis illius fastorum libri consentiunt universi. Qui
 jubere poterant, sua ad milites vota precesque
 deferabant, & ad illorum nutum renutumque,
 quæ communem utilitatem continebant, trans-
 igebantur. Quo ipso, utrum effrenatius vires suas
 solvere *licentia* potuerit, perplexe dubito.

(a) Con-

(a) Concionum ex Sallustio Livio &c. collectarum volumen p. 149. confer.

APHOR. L.

Quamdiu populi res in civitate ageretur; non tumultuario concursu plebejorum, non militum strepitu, sed jure meritorum, & quasi totius orbis sententiâ, ad supremum honorum & potentiae fastigium Romanorum optimus quisque ascendit. Mutatâ regiminis formâ, cum urbe in ipsa nullæ senatui, nullæ populo partes amplius relictæ essent, muliebri impotentiae & servili licentiæ augustæ sedis majestas mox subjecta fuit (a). Jam ante ad senatum pertinebat electio novi principis, & in eo pars & arcanum imperii erat, ne alibi quam Romæ, neve alia quam concilii publici auctoritate, fortuna principis transferretur (b). Ast cum sine ordinata civilium administratione, ad ima deferri cuncta inciperent, inque constituendo Cæsare, quid fata sibi reservaverint, *militaris turba* experiri veller, accidit post non multo, ut nisi per militiam splendidissimi neque auspicarentur senatorium gradum, & cives lectissimi extruderentur ab invidia; ipsa licet eò, unde alios arceret, ascendere non potuerit. Illa vero magnæ licentiæ patefacta

facta portâ , quæ quæso ! factiones & seditio-
nes ? quota deteriori parti peccandi facultas ,
meliori vero connivendi necessitas imposita (c) ?
quor & quantæ calamitatum scenæ , per ludum
jocumque adornatæ fuerunt ? Verbo : De omni-
genæ *licentiæ* alumna temporum illorum quis-
quis plura scire desiderat , historiæ augustæ scri-
ptores consulere potest , suamque ad perlustran-
dam *licentiæ* noxam , non inutiliter operam na-
vatam inveniet.

(4) Maxima reipublicæ perturbatio facta fuit , cum CA-
LIGULA cæsare mortuo , CLAUDIUS a milite protractus , ca-
strensi solio superimponeretur. Ante illud tempus solutius &
minore cum cura civitas nunquam administrata fuit. Illo se-
dente , uxoris & libertorum imperio res agebatur , quam cum
non sibi , neque publico rationem bene cedere Cæsar ipse vi-
dit , in confessu prætorianorum de peccato confessus , nisi
celebs inde permaneret , non recusaturum se confodi manibus
ipforum spondit. Ab illo articulo , concilii publici nul-
la interveniente auctoritate , potestatem faciendi imperatoris
sui arbitrii esse voluit excors insipientia , quæ in malo
semper abundat.

(6) Arcanum *imperii* diu fuit , ne extra urbem , orbis do-
minam , populi princeps eligeretur quisquam , aut imperio
præponeretur. *Ecclesiæ* arcano , ab usque CAROLI magni æ-
tate , res mali ominis habebatur , tractu orbis alio , quam cœ-
li vicaria sede eadem , coronâ imperii redimiri. Postea verò ,
quam palam factum fuit imperatorem quoque alibi designari
posse ; eundem 2. *regem Romanum* electum auspicio eodem , sed
minore

minore cum impendio , intra fines imperii diademate donari posse , perspecta veri & recti non notâ ista , incredibile quantum *illinc* majestati *legitimæ* perniciæ , *hinc* tabis atque maciei *illegitimæ* agglutinari cœperit , confr. P. SVAVIS histor. Conc. Trident. & GUICCIARD. histor. Ital. lib. IV. itemque quod ad historiam papatus , MORNÆUM & HEIDEGGERUM.

(c) Postquam in vilissima capita , electione , an palam emtione , imperium transferri cœpit , summorum exercituum duces non principum magis , quam commilitonum manus ferumque metuebant. Factumque ut cum exercitus in provincias dispergeretur , quot legiones , tot quoque Imperatores existerent. Certe cum ZENOBIA , stupendæ virtutis regina Palmyræ (cujus , jussu REGIO , antiquitates , nobilium manu Syecorum paulo ante sunt delineatæ) in oriente rerum potiretur , insimul triginta tyrannis dominium orbis Romani , sub hasta cecidisse constat.

APHOR. LI.

ATque hæc sunt , quæ ad illam CHARIDEMI de *licentia regni* , simplicem sed argutam gnomem , animo agitare & mox literis mandare , ab instituto non alienum judicavimus. *Licentia* civilis & militaris , nec non motuum , quos publicè & privatim ciere illa solet , theatrum per nebulam adspeximus. Brevitas pro lege fuit , quam a fastidio longius abesse , quam prolixitatem , sæpiusculè vidimus. Utrum in non paucis , quæ omiserimus , aut quæ minus expresse pensiculateque apposuerimus , eadem pro argumento

mento initioris censuræ esse poterit , decernere
 Tuum est , LECTOR *benevole*, quem usu & expe-
 rientia edoctum fugere non potest tralatitium
 illud: Omnium rerum habere memoriam & in
 nulla re aberrare, non humanæ conditionis, sed
 divinitatis esse. Nos discurtum hunc finimus
Pindarica sententia, cujus à dissoluta vivendi ra-
 tione ad honestæ vitæ cultum, momenti non pa-
 rum habere censendum est orationis filum: CON-
 CUTERE CIVITATIS STATUM, Eumque TURBARE, in-
 quit, ETIAM IGNAVI POSSUNT. AT REMPUBLICAM SI-
 STERE IN SUA SEDE OPPIDO DIFFICILE, NISI DUCIBUS
 Dux, ET PRINCIPIBUS AUCTOR FIAT DEUS, cui laus,
 honor & gloria in secula nun-
 quam terminanda.

